

Kennismaking met de Sipaliwini-savanne

Plaats en aard

In het zuiden van Suriname rond het midden van de grens tussen dat land en Brazilië bevindt zich een uitgestrekt boomloos heuvelland, dat aan Surinaamse zijde bekend staat als de grote Sipaliwini-savanne, genoemd naar de hoofdriever in dat gebied, waarin de naam Sipari voor een in de bovenrivieren veel voorkomende stekelrog herkenbaar is. Maar evengoed kunnen de inheemse begrippen “sipa” (steen) en “wini” (water of rivier) aan dit steenrijke landschap ontleend zijn. Sinds 1971 is het gebied een natuurreservaat.

De aard van dit landschap wordt in de Encyclopedie van Suriname als volgt verwoord: *Het grootste deel van het reservaat wordt gevormd door de savanne (630 km²), een golvend heuvelachtig landschap van bijzondere schoonheid, 275-400 m. boven zeeniveau, op de meeste plaatsen bedekt met stenen en steenblokken. Het landschap wordt beheerst door het open “boomgaard-savannetype”: een merendeels uit (schijn)grassen bestaande lage kruidenvegetatie met verspreide bomen. In de kreekdalen staat Maurisiepalm-bos. Te midden van de savanne, die elke droge tijd verbrandt, liggen geïsoleerde bosresten. De Morro Grande (596 m.) en de Vier Gebroeders (554 m.) en enkele naamloze toppen in het zuiden rijzen als “Inselber-ge” boven het landschap uit.*

Sipaliwini Savanne met Morro Grande. Foto Bubberman

Aan de Braziliaanse kant staat de voortzetting van dit gebied in engere zin bekend als de Paru-savanne, naar de aldaar stromende rivier, maar in algemene zin meer als het “Parque Nacional de Tumacumaque”, 25000 km² groot, dat op initiatief van de Braziliaanse oud-ambassadeur en krantenmagnaat Assis Chateaubriand in 1968 officieel werd ingewijd met een persoonlijk bezoek namens het *World Wildlife Fund* van de bekende vliegerpionier Charles Lindbergh.

Geschiedenis

Dat dit deel van de wereld in het zuiden van Suriname al vele eeuwen bekend was bij de inheemse bevolking, de indianen van de “Tropenwoud-culturen”, behoeft geen betoog. Het in een voorgaande droge klimaatperiode gevormde open terrein met zijn uitgestrekte graslanden, zijn galerijbos langs de kreekoevers en zijn plaatselijk oprijzende stenige bergen moet ongetwijfeld de vroegste migranten in deze streek hebben aangetrokken, alleen al vanwege het vrije zicht en de jacht. Beschrijving van dit tot voor kort moeilijk toegankelijke gebied kwam dan ook pas tot stand na de ontplooiing van externe belangstelling, met name tentijde van de Europese expansie en kolonisatie. Daarom is de Sipaliwini-savanne dus pas op hoge leeftijd aan de buitenwereld gepresenteerd.

1609

De oudste vermelding van dit unieke gebied staat op conto van de Britse ontdekkingsreizigers Harcourt en Fisher. Op hun reis langs de Zuid-Amerikaanse kust voeren zij in 1609 de Marowijnerivier, de grens tussen het latere Suriname en Frans Guyana, een eindweegs op en troffen daarbij een talrijke inheemse bevolking aan. Het is treffend dat zij hebben opgetekend van de inwoners vernomen te hebben dat in het verre zuiden uitgestrekte boomloze open grasvlakten te vinden waren. Treffend, omdat daaruit blijkt dat er toen nog goed contact moet hebben bestaan tussen de inheemsen van de kust en die uit het verre zuidelijke grensgebied. In de latere koloniale periode zou dit directe contact vrijwel verloren gaan.

1725

Volgens in Belèm do Para opgedoken manuscripten doorkruisten in dat jaar enkele Jezuiten dit nog onbekende gebied na de Corantijnrivier in Suriname te zijn opgevaren op weg naar de Braziliaanse Parurivier. Zij moeten dus daar de eerste “buitenstaanders” zijn geweest.

1850

Inmiddels was de kolonie Suriname gesticht en hoorde ook de bekende Duitse militairpionier A. Kappler over grote savannes in het zuiden van Suriname van de intussen aan de Marowijne gevestigde “marrons”, afstammelingen van ontvluchte slaven, die toen al geruime tijd als tussenpersonen handel dreven met de “bovenlandse” indianen.

1907

Behoeft aan efficiënt bestuur in het land maakte het tenslotte noodzakelijk om het onbekende binnenland structureel op de kaart te zetten, hetgeen geschiedde door uitzending vanaf 1901 van een 7-tal min of meer natuurwetenschappelijke overland-expedities.

Een daarvan, de Tumak Humak-expeditie van 1907 onder leiding van de luitenant ter zee C. H. de Goeje met als doel het zuidelijke grensgebied te verkennen, kwam niet verder dan de Sipaliwinirivier. Vanwege de vijandige houding van de inheemsen moest de expeditieleiding tot terugkeer besluiten, zoals de Goeje in zijn verslag schreef: *Wij stonden nu voor een lastige beslissing, en wel: teruggaan en tevreden wezen met het verkregene; of: blijven om te trachten nog verder door te dringen, met de kans dat wij met ons personeel er het leven bij inschoten en de uitkomsten van onzen arbeid verloren zouden gaan.*

De uitgestrekte savanne kon dus slechts vanaf een heuveltop op grote afstand worden waargenomen, maar de Goeje bracht wèl naast geografische data voor het eerst ook uitvoerige gegevens mee naar huis omtrent de inheemsen zelf en hun talen. Hij werd later dan ook als een der eerste “Amerikanisten” beschouwd.

1928

In dat jaar trok een Braziliaanse verkenningsexpeditie onder leiding van generaal C. Rondon, leider van de toenmalige Braziliaanse “Beschermingsdienst voor Indianen”, via de Parurivier naar de “Campo Geraës” en signaleerde een geïsoleerde berg, die toen de naam Morro Grande kreeg en 5 jaar later precies op de waterscheiding tussen Suriname en Brazilië bleek te liggen. Een door hem in die buurt geplaatste bruinhardhouten paal is dus als eerste grenspaal tussen beide landen te beschouwen.

1935-1938

De werkzaamheden van een gezamenlijk Nederlandse-, Braziliaanse-, Franse- en Britse grenscommissie dienden in die jaren te voorzien in een definitieve grensafbakening tussen Suriname, Brazilië, Frans- en Brits Guyana.

Het is duidelijk dat toen pas uitvoerige beschrijvingen van dit arcadische savannelandschap op de grens tussen Suriname en Brazilië tot de buitenwereld konden doordringen.

Wellicht illustratief zijn de woorden van het Nederlandse commissielid A. J. H. van Lynden, toen hij als eerste op 4 oktober 1935 na een dagenlange vermoeiende tocht door donkere bossen dit landschap kon betreden en feitelijk beschrijven: *Wij zijn nu uit de op den duur beklemmende oerwoudatmosfeer in de open ruimte gekomen, in de eindeloze onafzienbare savanne. Het is niet een vlakke, maar een golvend open land met heuvels en dalen, waarin oasen van Mauriesie-palmen; hier en daar aan de horizon verre bergen; in het Oosten op ongeveer 10 kilometer een grillig miniatuur gebergte met vier begroeide toppen (door mij de Vier Gebroeders genoemd); maar in de onmiddellijke omgeving slechts met gras en hier en daar een schraal boompje begroeide heuvels; op de hellingen verspreid liggen rotsgroepen en losse stenen. Nog nooit zag een Surinamer zoo wijd en ver over boschloos land.*

De expeditiearts H. E. Rombouts zorgde voor de eerste imposante landschapsfoto's van dit gebied.

Nog nooit zag een Surinamer zoo wijd en ver over boschloos land. Foto Norde

Dat overigens na deze wederzijdse grensafbakening met buurland Guyana tot op heden een geografische conflictsituatie is blijven bestaan, vindt niet alleen haar oorzaak in de interventie door de Tweede Wereldoorlog die ondertekening van het definitieve grensverdrag door Nederland verhinderde, maar ook in de Britse politieke houding voor en na die tijd.

1939

Na zijn beroemde Kerstvlucht over de Atlantische Oceaan van Amsterdam naar Paramaribo in 1934 is het KLM-vliegtuig de Snip in “De West” gebleven om aldaar een passagiersdienst tussen Suriname en Curaçao te onderhouden.

Vanaf dat jaar werd het vliegtuig incidenteel ook ingezet voor andere doeleinden, zoals verkenning van het Surinaamse binnenland vanuit de lucht. Zo kwamen in overleg met de onderzoekers D. C. Geyskes en G. Stahel in 1939 de eerste luchtfoto's van het Sipaliwinigebied beschikbaar, waaromtrent ondergetekende van de toenmalige navigator in de jaren '60 vernam dat de gezagvoerder van de Snip, voorzien van extrabrandstoftanks, speciaal uit Nederland order had gekregen om onder geen beding een landing in dat gebied te wagen. Hij herinnerde zich nog levendig de her en der omhoog kringelende rook uit het omringende bos als duidelijk bewijs van bewoning.

Ook werd in dat jaar in Nederland, op initiatief van de universiteit van Utrecht, overwogen om een natuurwetenschappelijke expeditie uit te zenden speciaal naar dit gebied, waarbij de Snip wellicht ook een rol zou kunnen spelen, hetgeen echter vanwege de Wereldoorlog moest worden uitgesteld.

1941-1942

In die jaren trok de heer Lodewijk Schmidt uit Gansee, oud-medewerker bij de grensexpedities, met een vanwege de oorlogstoestand geheime opdracht van het gouvernement naar dit grensgebied om na te gaan of geruchten omtrent een mogelijke “Duitse invasie” vanuit Brazilië op waarheid berustten. Hij vond niets verdachts, maar verhoogde wel de waarde van zijn niet geringe inspanningen met grondig onderzoek omtrent de bevolkingsdichtheid en de lokale infrastructuur, dat in later jaren van grote betekenis zou zijn.

1957-1958

In die periode werd het zuiden van Suriname door het fotografisch bedrijf KLM-Aerocarto systematisch vanuit de lucht gefotografeerd. Sindsdien stond ook de Sipaliwini-savanne dus uitvoerig op de foto in de schaal 1 : 40000.

1961

In dat jaar werd in het kader van de Operatie Sprinkhaan, de aanleg van een 7-tal *airstrips* in het binnenland, onder leiding van de onderzoeker D. C. Geyskes het vliegveld Sipaliwini aangelegd aan de gelijknamige rivier op korte afstand van de savanne zelf.

1962

Een bezoek aan de savanne door de onderzoeker H. Dost in dat jaar leidde door de vondst van talloze door flintertechniek verkregen stenen werktuigen tot de conclusie dat het gebied zeker al duizenden jaren door mensen bewoond moet zijn geweest, dus sporen van de eerste mensen in Suriname ! Van hem komt de treffende uitspraak: “*De Sipaliwini-savanne ruikt gewoon naar prehistorie*”.

1963

In dat jaar ondernamen de geologen Th. Ornstein en G. J. van Lingen van de Geologisch Mijnbouwkundige Dienst (GMD) een verkenningstocht van de Palumeu-*airstrip* naar de Sipaliwini-*airstrip* en verkregen daarbij een eerste indruk van de geologische situatie in dat gebied ten behoeve van de Nationale Geologische Kaart. Zij staken ook de grens over.

1966

De bioloog J. van Donselaar en boomkenner J. Tawjoeran van de Dienst s'Lands Bosbeheer (LBB) doorkruisten de savanne en bestudeerden als eersten de grote granietplaten met hun typische begroeiingsvormen. Op een daarvan deden enkele rijen in één bepaalde richting geplaatste losse stenen ook duidelijk denken aan mensenwerk.

1967In dat jaar werd een primitieve *airstrip* aangelegd in de savanne op de grens met Brazilië ten behoeve van een particulier veeteeltproject.

1968-1972

In deze periode was het “druk” in de Sipaliwini-savanne, te beginnen in 1968 met een bezoek van de bodemkundige W. L. Asin.

En eindelijk was er tijd voor de destijds uitgestelde natuurwetenschappelijke expeditie onder auspiciën van de Nederlandse stichting Wetenschappelijk Onderzoek in de Tropen (WOTRO), waarbij hoogleraar en “savannekenner” J. Lanjouw te Utrecht een belangrijke rol speelde.

De uitvoering van dit plan kwam tot stand door samenwerking van de Utrechtse universiteit in Nederland met de Surinaamse Dienst 's Lands Bosbeheer. Onder algemene leiding van de bioloog J. P. Schulz zwierven kenners op geomorfologisch-, botanisch- en zoölogisch gebied vele maanden door het terrein, door de lucht van leeftocht voorzien. Zij deden interessante waarnemingen en vondsten, vastgelegd in rapporten en publicaties:

- De scherpe “brandranden” van de geïsoleerde restbosjes en galerijbossen bleken ondanks de herhaalde vegetatiebranden verbaasd stabiel te zijn en bestaan dus al geruime tijd.
- De vele door erosie uitgesleten verticale geulen, “draketanden”, in het graniet van de in de savanne liggende rotsblokken, doen vermoeden dat deze al sinds onheuglijke tijden bloot moeten hebben gestaan aan de open lucht, waarbij (chemische) erosie haar werk kon doen.
- De botanici R. Norde en F. H. F. Oldenburger maakten melding van de vondst van een zeggesoort, *Diplacrum africanum*, een soort die in Afrika voor het eerst beschreven was en dus de bekende stelling van Wegener, dat de continenten van Zuid-Amerika en Afrika ooit één geheel vormden, botanisch helpt bevestigen.
- De bioloog R. Hoogmoed vond aan de bovenloop van de Viergebroederskreek een onbekende kikkersoort, *Dendrobatus azureus*, die met zijn opvallend hardblauwe kleur tussen het groen en bruin van het bos niet bepaald onzichtbaar is. Het is dan ook een gifkikker.
- Enkele “savannahonden” van de soort *Cerdocyon thous* werden in dit gebied voor het eerst

Levend gevangen savannahond. Foto Norde

gevangen, gefotografeerd en afgestaan aan een dierentuin. Wellicht is interessant om te memoreren dat deze soort al rond 1933 op de plantage Peperpot aan de Surinamerivier was gevangen en gefotografeerd.

- Ook is interessant dat in de bosresten op de savanne een aanzienlijk aantal nog onbekende boomsoorten werd aangetroffen.
- Het onderzoek van de geomorfoloog H. Th. Riezebos zou in later jaren de eerste en tot nu toe enige dissertatie over dit gebied opleveren: *Geomorphology and Soils of Sipaliwini Savanna, Southern Suriname*.

De “strijd” om de Sipaliwini-savanne

De resultaten van deze expeditie kwamen juist op tijd om de pogingen van de Dienst s'Lands Bosbeheer ter veiligstelling van enkele natuurgebieden in Suriname, in het bijzonder dus de Sipaliwini-savanne, te ondersteunen.

Echter, in dezelfde periode had zich een Amerikaan onder de naam Meyers bij de Overheid aangediend met plannen voor een veebedrijf, waarvoor hij al in 1967 toestemming had gekregen voor de aanleg van een *airstrip* in de savanne vrijwel op de Surinaams-Braziliaanse grens, de invoer van een kudde koeien uit de Rupununi-savanne in Guyana en het aantrekken van buitenlandse *cowboys*.

Een en ander strookte uiteraard niet bepaald met de mogelijke instelling van een natuurreservaat. Van hoog politiek niveau kwam het voorstel om het gebied dan maar in tweeën te delen, gezien de aard van het gebied een nogal onnozele oplossing. Die oplossing kwam er tenslotte haast vanzelf met de teloorgang van het veebedrijf zelf, ook al omdat de eigenaar inmiddels was verongelukt.

Ook verscheen in die tijd ene heer van Praag, nazaat van de eigenaar van het vroegere Handelshuis A. van Praag te Paramaribo, die als “representant” van de Italiaanse luchtvaartmaatschappij Alitalia een aanvraag indiende om in de Sipaliwini-savanne een soort vakantiehotel op te zetten voor vermoeid Alitalia-personeel. Toen hij begreep dat dit wazige plan alleen maar wantrouwen opwekte, kwam er een soort geheime aap uit de mouw. Hij vertelde dat hij van de erven van Jimmy Angel, de bekende Amerikaanse *bushpilot* en naamgever van de hoogste waterval ter wereld, de *Angel-falls* in Venezuela, diamanten had gekregen die afkomstig heetten te zijn uit de Sipaliwini-savanne waar Angel ooit een noodlanding gemaakt zou hebben en toonde een buisje met glinsterende inhoud.

Juist ja, de heer van Praag had dus eigenlijk mijnbouwplannen ! Toen mijn goede vriend de mijnbouwer Joost Janssen, oud-hoofd van de Geologisch Mijnbouwkundige Dienst, stelde dat in het Sipaliwini-gebied diamant niet voorkomt en nadat ondergetekende in 1970 met betrokkene nog per Dakota van de Surinaamse Luchtvaart Maatschappij een oriënterende vlucht naar het binnenland had gemaakt, verdween de man in de mist van de geschiedenis. Speciale vermelding verdient hierbij wel het feit dat de Dakota, ooit in 1944 gebruikt bij de luchtlandingen rond Arnhem gedurende de Tweede Wereldoorlog en daarna overgenomen uit buurland Guyana, na deze tocht wegens metaalmoetheid werd afgekeurd. Na deze lange vlucht met Boy Wybenga, de beste *bushpilot* van de Surinaamse Luchtvaart Maatschappij, over alle landsgrenzen van Suriname en, op manshoogte met de snelheid van een autobus, over het terrein van de Sipaliwini-savanne, ging dit bereisde vliegtuig dus na bijna 30 jaar dienst met pensioen. Terecht had de piloot, net als bij de Snip, een landing in het lange gras niet verantwoord geacht.

Wetend dat bij zulke initiatieven “dollartekens” bij concessievragers en -verleners veelal de doorslag geven, ook al berusten zij op aanwijsbaar irreële gronden, werd dus de strijd om het natuurbehoud in de Sipaliwini-savanne onverdroten voortgezet, hetgeen tenslotte uitmondde in de officiële instelling van het Natuurreservaat Sipaliwini in 1971.

Het is dan te hopen dat de ongerepte Natuur in dit gebied zoveel mogelijk geen geschiedenis zal worden.

Herinneringen

De Sipaliwini-savanne laat op alle bezoekers onuitwisbare indrukken achter en dus ook de nodige herinneringen.

Na een bosbouwkundige opleiding in Nederland kwam ik in 1957 in Suriname in dienst bij de Dienst s’Lands Bosbeheer waar ik dankzij mijn medewerkers, onder wie mijn “brada” Eddy Molgo, het bos grondig leerde kennen.

Na in de loop der jaren een scala van werkzaamheden, als (lucht)kaartering, bosexploratie en weg- en waterbouw, te hebben doorlopen, viel mij in 1965 de leiding van de dienst ten deel, hetgeen mij een wat ruimer arbeidsveld verschafte.

Ik had in de loop dier jaren “het bos”, vooral als stille bewaarder van het verleden, ook goed leren “lezen en waarderen”, zodanig dat archeologie mijn *hobby* werd. In dit opzicht lag er toen nog een groot terrein braak in Suriname.

Bubberman als archeoloog. Foto Schulz

Het voorstel in 1966 van mijn toenmalige collega-diensthoofd van de Geologisch Mijnbouwkundige Dienst, Joost Janssen, om verlof te nemen en samen op expeditie te gaan naar een nog niet gekarteerd deel van het diepere binnenland viel in enthousiaste aarde. Dankzij onze vrouwen en opgespaard verlof leidde dat tot een gedenkwaardige tocht naar het Wilhelmina-gebergte, hetgeen de aanzet zou vormen tot vele volgende expedities, “door dik en dun”, en een levenslange vriendschap.

Zo werd in de jaren 1969, 1972, 1976 en 1978 ook de Sipaliwini-savanne het doel van voor ons onvergetelijke zwerftochten.

Wat vooraf ging

Dat de inheemsers van Suriname al een lange geschiedenis achter de rug hadden was al vroeg geen geheim vanwege de aanwezigheid van geheimzinnige “petroglieden”, bijzondere in steen gebeitelde veelal onverklaarbare figuren, op sommige rotsen in het stroomgebied van beide grensrivieren, Marowijne en Corantijn. Dit fenomeen ontbreekt in de tussenliggende stroomgebieden en maakt dus een opmars vanuit het zuiden zeer waarschijnlijk.

Een bijzonderheid van Suriname’s geografie is nu, dat bronnen van beide grensrivieren in het zuiden ontspringen in en rond de Sipaliwini-savanne op een “dagreisafstand” van elkaar. Een logische conclusie, die al in 1920 door de toenmalige bosbouwkundige J. W. Gonggrijp werd getrokken, is dus dat bewijzen rond de oorsprong van het “petroglied-verschijnsel” in Suriname gezocht zou moeten worden in en rond de Sipaliwini-savanne. Deze ligt immers op een waterscheiding die ook de Braziliaanse Parurivier bevoeit welke via de Rio Trombetas en de Rio Negro in open verbinding staat met de Amazonerivier, een hoofdadere van de inheemse “diaspora”.

Een vroege migratie vanuit Brazilië is dus niet ondenkbaar en het feit dat op het einde van de regentijd met hoog water de laagten in de savanne vaak “blank” stonden en staan, kon die vroege migratie zeker over water alleen maar bevorderd hebben.

Bewijzen van deze theorie zouden dus te vinden moeten zijn in de Sipaliwini-savanne, in de veronderstelling van het bestaan van overeenkomstige figuren aan weerszijden van de grens.

Op zoek naar de missing link

In 1968 besloot ondergetekende zich op eigen risico aan te sluiten bij de WOTRO-expeditie en op zoek te gaan naar mogelijke petroglieden, maar succes bleef uit. Mijn omzwervingen in dit wijde arcadische landschap zal ik echter nimmer vergeten, een “wereld zonder mensen en zonder grenzen”.

Toch bracht een van die zwerftochten me over de Braziliaanse grens in het missiedorp Missao Tirió van Trio-indianen aan de Rio Paru de Oeste, waar de Duitse paters Mielert (Angelicus) met een grijze monnikenbaard en Haas (Cyrillus) de scepter zwaaiden. Een antropoloog, ex-Pater Frikel uit Belèm, was op dat moment juist op bezoek. We werden gastvrij ontvangen, want men had goede herinneringen aan de laatste bezoekers uit Suriname alweer 5 jaar terug. Ja, dat waren de geologen Ornstein en van Lingen.

In mijn dagboek van 18 November 1968 staat: *Het is nog donker als we vertrekken. De nacht lost zich op in de dag en de donkere silhouetten van de bladeren boven ons hoofd steken duidelijk af tegen de lichter wordende lucht. Als we uit de bosrand waarin ons bivak ligt in de savanne treden, is het al een stuk lichter. We zijn op weg naar Brazilië, naar de bovenloop van de Parurivier, ruim 10 km. over de grens. Bij het zoeken van de beste route in de savanne zijn de luchtfoto’s een onmisbaar hulpmiddel. Bijna iedere grote boom en elk rotsblok is op deze foto’s terug te vinden. Al spoedig passeren we de Morro Grande rechts van ons. Dan komt het plechtige moment van de grensoverschijding.*

We hebben er even voor stil gestaan, maar zijn toen bij afwezigheid van slagbomen en douaneambtenaren toch maar doorgelopen.

Geen slagbomen of douaneambtenaren. De auteur aan de grens. Foto Schulz

De grens loopt over de heuvelruggen, die op de waterscheiding liggen tussen de wateren van de Parurivier, dus de Amazone, en de Sipaliwinirivier, dus de Corantijn. Tijdens de grensexpeditie in de jaren 1935-1936 werden op deze waterscheiding de schaarse bomen, die in de lijn van de grens stonden, op borsthoogte afgekapt en ze staan er nog, zwart geblakerd door de vele grasbranden. De savanne is trouwens kort geleden weer afgebrand. Van het typische "scheerkwastgras" is de "kwast" verbrand, maar de vele zwartgebrande harde stammetjes boven het met as bedekte maaiveld vormen bij het lopen wel evenzovele "struikelblokken".

Zo 'n zwarte asvlakte heeft nog meer verrassingen, zoals een "luchtaanval" van 2 Koningsgieren. Ik zie, of liever, hóór ze nog naar beneden komen, woep woep woep....., met uitgestrekte vleugels en klauwen. Zij konden natuurlijk niet weten dat we, hoewel in het zweet des aanschijs op een heuveltop aangekomen, toch niét bepaald aan het eind van onze krachten waren. Maar het wekt woede op als je voor een hulpeloze prooi wordt aangezien, dat wel.

Ongeveer halverwege passeren we een stuk bos en kappen ons een weg. Juist als er maar geen einde aan het bos lijkt te zullen komen, kruisen we een kreek en drinken met speciale aandacht ons eerste "Amazonewater", dat met strooppoeder aangelengd nog lekkerder is. Lang leve de Koninklijke Landmacht met haar militaire "Rantsoen-Gevecht", waarin soep, melk, koffie en stroop in poedervorm zijn opgenomen alsmede de "wonderklont", een stevige chocoladereep-met-alles-er-in. Het laatste deel van de tocht zal in elk geval "waterig" zijn, want het begint flink te regenen.

Plotseling staan we in de druipende regen op het dorpsplein van het dorp Missao (Pouso) Tirió. Overal uit alle hutten komen zwart en rood geverfde indianen om ons heen dansen en handen schudden, de een al mooier met veren getooid dan de ander.

Direct valt op hoe vriendelijk en toeschietelijk de indianen zijn van dit dorp. Ook blijkt direct het grote belang dat zij hechten aan iemands naam, été, été, hoe heet je, hoe heet je, en onze namen worden met verbastering en al steeds weer opnieuw herhaald en uit het hoofd geleerd. Je naam is je ziel en dus erg belangrijk en dient als (h)erkenning. Zo leeft daar de naam van dokter Rombouts van de grensexpeditie uit 1935 nog steeds voort als "Lomboisi".

We kregen een ronde hut toegewezen en zouden 5 dagen doorbrengen met de "burgers" van Missao Tirió. Tijd genoeg dus om een idee te krijgen van deze samenleving. Mijn dagboek: De hutten van het dorp zijn zeer verschillend en bestaan uit gewone open kampjes, langwerpige huizen met rechte gesloten palmbbladwanden, ronde hutten en zelfs enige paalwoningen. De open kampen schijnen de meest oorspronkelijke te zijn. Het huisraad ziet er niet veel anders uit dan overal elders, alleen valt op dat er minder bankjes zijn. Men zit op de grond of op een stuk boomstam of, vaker, in de hangmat. Verder wordt er veel meer gekookt in zelf gebakken aardn potten, hoewel het plastic, zink en email ook hier hun intrede hebben gedaan. Er is zowaar een lichtmotor voor elektriciteit, want de centrale ronde kerkhut draagt een kruis van neonbuizen en aan een lange paal op het dorpsplein bengelt een Philipslamp. (voor foto's Missao Tirió zie reiscolumn Sipaliwini II onder 'Reisverhalen') Mijn dagboek vertelt ook: Pater Haas leeft in een atap- hut, helemaal en volledig zoals Albert Schweitzer moet zijn begonnen. In een kamertje van nauwelijks 2 x 3 meter hingen hangmatten, stond een kast met boeken, kaarten, vogelhuiden (rotshaantje), geweren, een radiozender, antennedraden, borden, sigaretten, lege borrelfles en Duitse "pockets" en onder elke opstelling oude stoffige hutkoffers uit 1930.

De in een rek staande geweren, waaronder de van rondtrekkende "garimpeiro's" in beslag genomen karabijnen - Pater Haas als politieagent - dienden uiteraard voor de jacht.

Hij was duidelijk de technicus, vroeger smid geweest en verantwoordelijk voor de dagelijkse gang van zaken. Hij had ooit een Unimog-terreinwagen van de Mercedesfabriek weten los te peuteren voor de bediening van zijn in de wijde wegenloze savanne liggende "parochie". Zijn kerkelijke waardigheid weerhield hem er niet van om met ons in die Unimog op jacht te gaan, dwars door krek en ongebaand terrein. Zo kwam tegelijk ook een beklimming van de afgelegen granietberg, de Pico Ricardo Franco of Kantani, in de Braziliaanse Paru-savanne binnen ons bereik. Een avontuurlijke tocht, die op een kale helling van 45° ergens in de lucht uiterste grenzen stelde aan het bedwingen van hoogtevrees.

Een mens kan tenslotte op zo 'n helling maar éénmaal in de diepte verdwijnen.

Afdaling van de Kantani. Vlnr Roberts, Bubberman, Norde, Tawjoeran, Trio. Foto Schulz

Evenals ontdekker Rondon in 1928 liet ook Baas Lodewijk Schmidt in 1941 op de top een bericht achter in de vorm van een "steenmannetje" met daarin een glazen buisje met de tekst: Ik, Lodewijk Schmidt, burger van Gansee, Boven Suriname, was in September 1941 op de Pico Ricardo Franco. Leve onze Koningin Wilhelmina. Leve Suriname. Een welgemeende grensoverschrijdende wens, dat wel, maar toch inmiddels door de "omwonenden" verwijderd omdat bergtoppen als vanouds gezien worden als heilige verblijfplaatsen van de geesten der voorouders.

Het was interessant om te zien hoe verschillend de missie bij de inheemsen te werk gaat vergeleken bij de (Amerikaanse) zending. Mijn dagboek zegt: De zending baseert alles teveel op de duivel en je moet zien hoe vrij die paters daar leven. Eenmaal vergat Pater Haas voor te gaan in gebed voor het eten. Alles wat hij toen zei was: "Der Herr Gott weisz dasz wir jetzt hunger haben".

Een van de inwoners van het dorp had maar één been, waarop hij rond hinkte. Zijn been was in de loop der jaren recht onder zijn lichaam gaan staan, zoals bij een wijnglas. Als jongen door een gifslang in zijn been gebeten, hadden zijn ouders dat been direct geamputeerd, derhalve hij ongeschikt werd voor zijn taak als rechtgeaard indiaan. Maar geen nood, hij bleek tot dorpsmuzikant op de neusfluit te zijn uitgegroeid, die zijn dorpsgenoten tot een soort devotie kon brengen als zij tegen de avond uit hun hutten kwamen en in een kring om hem heen gingen zitten om stil te luisteren, ik ook !

Op voorstel van de paters waren voor de melkproductie echte karbouwen aangevoerd, die in de savanne door jonge indiaantjes met een stok werden "geherderd", net als op Java. Bovendien bleken die karbouwen onmisbaar voor het dorpsmilieu, want tegen de avond schuifelden zij tussen de hutten door op zoek naar "eetbaar" afval, zoals afgedankte vettig-groezelige hangmatten. Ik zie nóg zo 'n beest op zijn dooie gemak bezig om langzaam kauwend een gore hangmat, meestal bestaande uit de bladvezel van een Bromelia-soort, stukje bij beetje tot zich te nemen. Die hangmatten zijn tenslotte eetbaar, maar wel erg

“tweedehands”. Overigens wel een ideale vorm van recycling, van oude smerige hangmatten tot verse melk !

De vondst van een enkele stenen bijl in dat dorp beloonde in elk geval mijn nieuwsgierigheid naar het plaatselijke verleden.

Succes

In 1969 gingen mijn vriend de mijnbouwer Joost Janssen, net zo gegrepen door de suggestie van Gonggrijp, en ik samen naar dit “oergebied” om onze archeologische neus te volgen.

Voortzwoegend in het gras van een laagte, vrijwel op de waterscheiding, zagen we boven op de belendende heuveltop een grote rechtop staande steen, als een echte “menhir”. Wie Weet ?

Foto Jansen

Wie schetst na de klim onze verrassing en vreugde bij het zien van heuse petrogliefen, voor mij een verlaat verjaarscadeau, want het was 13 November 1969, één dag na mijn 41-ste verjaardag.

Uiteraard schoot mij de mondelinge informatie te binnen uit 1968 van Pater Frikel, verbonden aan het Museum Goeldi in Belèm, over petrogliefen in grotten verderop in Brazilië in het nabije grensgebergte, die grote gelijkenis vertoonden met hem bekende figuren langs de Surinaamse Corantijnrivier. Was dit dus de *missing link* ?

Een nader onderzoek rond de “menhir” leverde niets op. De grond er omheen was kaal en uitgespoeld. Alleen aan de voet van de heuvel vonden we wat primitieve grove potscherven, gemaakt uit met grof zand “vermagerde” klei en zo te zien uit een vroege “pottenbakkerstijd” daterend. Redenerend vanuit toen bestaande gegevens, meenden wij een gok te kunnen doen naar de ouderdom van deze petrogliefen vanaf ten hoogste 2500 jaar, een respectabele leeftijd dat wel, maar uiteraard geheel speculatief.

Afgezien van de vraag of qua vorm en/of doel op de een of andere manier in de petrogliefen van Suriname een soort “familieband” met bepaalde culturen te herkennen is, is het duidelijk dat de migratie rond de zuidgrens van Suriname die langs de kust vele eeuwen vooraf ging. Een ding is zeker, het maken van petrogliefen in het harde graniet was en is geen kleinigheid. Leden van een groep of stam moesten er wel de drang en/of wil en de tijd voor opbrengen. Het lijkt er dus op, dat het juist die, mogelijk ceremoniële, drang moet zijn geweest die in Suriname vanuit het zuiden via de stroomgebieden van de grensrivieren tenslotte in het noorden in allerlei verschillende uitingen al naar gelang de instelling der makers doordrong, tenminste tot zover er noordwaarts geschikte rotsen beschikbaar waren, te weten: Bigiston aan de Marowijnerivier in het oosten en Pikin Timehri aan de Corantijnrivier in het westen. De vondst in later jaren van een grot vol petrogliefen van o.a het Sipaliwini-type, bekend als Wherepai, op enige afstand van het Trio-dorp Kwamalasamutu stroomafwaarts aan de Sipaliwinirivier, bracht voor het eerst de mogelijkheid tot datering. Immers, de verkoelde resten van de fakkels, destijds door de petrogliefen-makers voor hun werk in het duister van de grot gebruikt, boden het gewenste materiaal voor een betrouwbare ouderdomsbepaling. Zo werd duidelijk dat de petrogliefen op de wanden van de grot moeten zijn aangebracht vanaf 5000 tot 2000 jaar geleden.

Onze “menhir”, waarover het mij verbaast dat hij niet is opgevallen bij de grensopname in 1935-1936, past dus wonderwel in genoemde periode.

Gezien het historisch eeuwenlange tijdverschil tussen de menselijke migraties in het verre zuiden van Suriname en die in het noordelijk kustgebied, is het zo wellicht te verklaren waarom petrogliefen wel in het stroomgebied van de beide grensrivieren zijn aangetroffen en nooit in dat van de tussenliggende rivieren.

Werkplaatsen

Rondzwerfend door de savanne viel op, dat prehistorische gereedschappen als stenen vuistbijlen en pijlpunten veelal te vinden waren op de min of meer kale heuveltoppen, hetgeen verklaarbaar kan zijn omdat door erosie op die plekken het gewenste materiaal, kwartsieten en obsidiaan, aan de dag komt. Men verwerkte het gesteente blijkbaar ter plaatse.

Hier en daar echter wezen grote hoeveelheden afslagmateriaal met een enkele mislukte en/of gave pijlpunt op echte werkplaatsen waar de makers vanaf rond 8000 jaar geleden actief waren geweest. Wij vonden zo'n werkplaats met in het midden een blok steen, die ongetwijfeld ooit iemand bij het flinterwerk tot zitplaats had gediend. De vondst aan de ene kant van die “zitsteen” van de bovenhelft van een stenen pijlpunt en de enigszins mislukte onderhelft daarvan aan de andere kant tekent het beeld van de maker die 80 eeuwen geleden in een boze bui beide helften van zijn bijna voltooide en per ongeluk gebroken pijlpunt geërgerd van zich afwierp. Ik zou het zeker ook gedaan hebben, maar nu bestaat er constructielijm en daarmee heb ik die pijlpunt tenslotte toch kunnen “redden” voor het nageslacht.

Werkplaats met pijlpunt. Foto Bubberman

Een echte vuistbijl

Of het in de prehistorie al bestond of niet, de luchtfoto's tonen duidelijk een noord-zuid gericht spoor van een al lang bestaand voetpad dwars door de savanne van het stroomgebied van de Parurivier in Brazilië naar het stroomgebied van de Sipaliwinirivier in Suriname. In het open veld viel het pad ten opzichte van de omgeving op door het subtiele "blijk van geregeld gebruik", af te leiden uit de platgetreden bodem en aangepaste vegetatie. Ongetwijfeld had dit pad al geruime tijd een rol gespeeld in de lokale infrastructuur. Het kan natuurlijk best een coïncidentie zijn, maar de vondst van een "ideale" vuistbijl in het platgetrapte pad was toch wel treffend. De aan een zijde licht concave platte steen blijkt aan de andere zijde door flinteren in vorm gebracht te zijn waarbij de scherpe zijkanten van de bijl spits toelopen. De bovenzijde van de bijl is schuin afgeplat, zodat de steen stevig in de handpalm past. En aan de licht concave zijde is plaats voor de vingers. Een echte vuistbijl dus en geknipt voor het winnen van honing, de enige "zoetstof" voor de mens in die dagen, waarmee oude holle bomen, waarin bijennesten waren ontdekt, "gekraakt" konden worden..

Het veebedrijf van Meyers

Dat de activiteiten van Meyers' veebedrijf in 1968 ten einde liepen was al gebleken uit het vertrek van de Guyanese *cowboys* einde dat jaar. Hun onderkomen met inventaris nabij het vliegveldje in de savanne lag er verlaten bij. Het vee en de beide muil dieren behoorden sindsdien dus tot de "wilde" fauna van de Sipaliwini-savanne.

In 1969 maakten Joost en ik dankbaar gebruik van Meyers' "stationsgebouw" aan de Braziliaanse grens, dankbaar omdat we zomaar een dak boven ons hoofd hadden met vrij uitzicht op een grandioos landschap.

We vonden lantaarns, bewerkte paardenzadels en mijnbouw gereedschap ! En in de lantaarns zat nog olie. We hadden dus licht, nou, wie doet ons wat ? Dat zouden we spoedig weten. Na een vermoeiende dagtocht naar de Paru de Oeste in Brazilië, daarbij bijna dol gepest door die vermaledijde steekvliegjes, en de slaap der slapen slapende, maakte Joost mij fluisterend wakker. Ons huis had gasten gekregen, een 20-tal koeien, waarvan er tenminste 3 tussen onze hangmatten in stonden. Half beseffend wat er aan de hand was, trok ik de klamboe van mijn hangmat strak tegen mijn neus voor beter zicht om vervolgens te ontdekken dat een levensgrote koe neus-aan-neus met de mijne stond.

Heel voorzichtig uitstappen nu, want als het dier schrikt vlieg je met hangmat en al naar de horizon.

Toch slaagden wij er tenslotte in om baas in eigen huis te blijven, maar ons huis was wel wat vol. Men maakte weinig aanstalten om te vertrekken, zodat wij gedwongen waren de gasten met beleefde gebaren de deur te wijzen. Tenslotte stond de hele kudde na het nodige gewriemel achter hun leidster snuivend op de stoep. Hoe breng je nou zo'n menigte aan het verstand om op te rotten? Joost wist de oplossing: één geweerschot in de lucht en zie, met een blik van intense teleurstelling draaide de leidster zich om en verdween de hele kudde dreunend naar Brazilië. Welterusten allemaal!

De reden van dit bezoek was natuurlijk best te begrijpen. De kudde had "het licht gezien" in ons huis en gemeend dat haar *cowboys* terug waren met nieuwe likstenen en dan is een geweerschot natuurlijk best teleurstellend.

Overigens moet het stichten van een veebedrijf in zo'n eenzaam gebied en op zo'n grote afstand van de bewoonde wereld een zeldzame bevestiging van optimisme geweest zijn, want de aanwezige jaguars vonden hun "tafel gedekt". Bij latere bezoeken was er geen koe meer te zien, behalve de armzalige resten van een verbleekt skelet in die eindeloze gras-zee.

Een vermoeiende dag

Het silhouet van de Viergebroeders hóórt bij de Sipaliwini-savanne. Het gebergte is van vele kanten zichtbaar en vormt een karakteristiek merkteken in het wijde landschap. Misschien ook daarom nodigt het uit tot beklimming, al in de prehistorie. Potscherven en ceremoniële voorwerpen tussen de schaarse begroeiing op de vier toppen wijzen daarop.

Ook Joost en ik namen ons voor om in 1969 alle vier toppen achtereenvolgens te bestijgen. Mijn dagboek: *Verder hebben we alle 4 toppen beklommen, hele dag over gedaan, moesten 4 x 300 m. klimmen en dalen langs en tussen immense granietblokken. Prachtig archaisch landschap, helemaal leeg en stil.*

Het was op de laatste top dat ik vanwege het "zweet mijns aanschijs" mijn horloge had afgelegd en boven had laten liggen. Voor mij werd het dus een vijfde top, want een horloge is in die eenzaamheid net zo onmisbaar als een kompas.

Op de kale delen van die toppen wemelde het van de potscherven en het is niet voor niets dat de eerste Braziliaanse beklimmers die andere berg precies op de grens vanwege de vermoedelijke urnresten voluit de "Morro Grande do Cemiterio" (Grote begraafplaats) noemden. Dat de berg als Apalagadi al een inheemse naam had zou pas later doordringen. Gelukkig is de savanne rijk aan grote en kleine krekken waarin het uiterst aangenaam afkoelen is, tenminste als het bloeddorstige insectengilde niet tussen beide komt.

Wilde Cassave

Baas Lodewijk Schmidt had het in 1942 al vermeld, de vondst van wilde Cassave. Weinig planten zijn mondiaal zo gedomesticeerd als de cassave. Dus ook onze vondst van een "wild" exemplaar op een eenzame berghelling aan de grens met Brazilië, waar de plant tenslotte vandaan komt, stemde tot enige bezinning omtrent de verhouding tussen Natuur en Mens, welke door laatstgenoemde maar al te eenzijdig wordt beleefd.

Brand

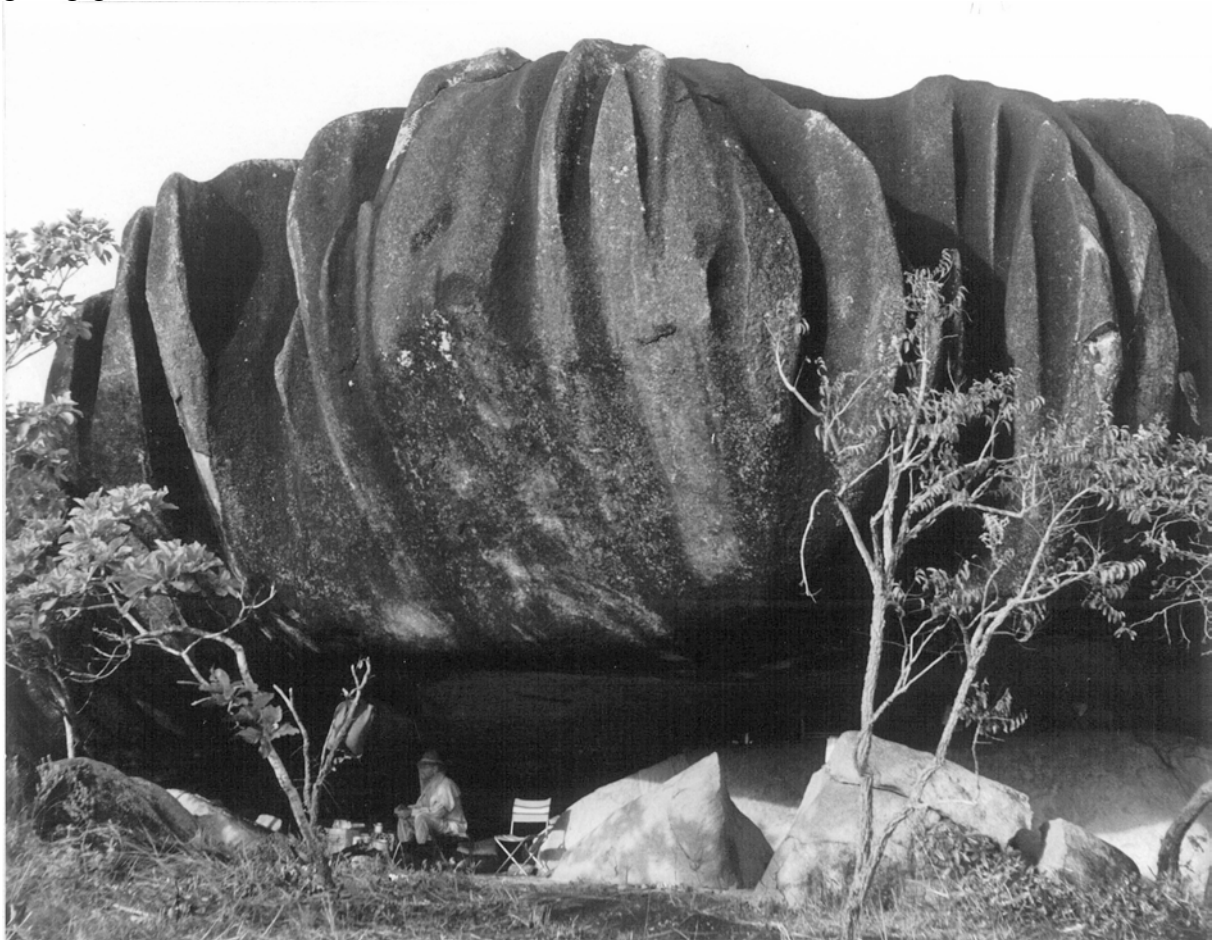
In elke droge tijd is de savanne brandbaar en als wij niet zelf brand veroorzaakten dan kwam dat wel van over de grens, want zoals van Lynden schreef: *Eenige dagen na onze entree in de savanne ontstond er brand ten gevolge van onvoorzichtigheid van onze arbeiders en nadien was het vuur niet meer te stuiten en brandde de savanne twee maanden lang!*

Deze branden zijn echter zeer oppervlakkig; met grote snelheid rolt de loeiende band van vuur met den oostenwind in den rug over de heuvels; springt over natte zwampen en kleine beekjes heen; een doode palm wordt een fontein van vuur, maar de levende boomen en palmen worden slechts aan den voet geblakerd en vertoonen dikwijls de sporen van vorige branden. De eerste weken in de savanne gaven de branden groote onrust. In het vallende duister was het somtijds als een wondermooie droom, de heuvels omzoomd door franjes van goud-rood vuur.

Zo zagen wij het ook.

De "grot"

In 1972 waren Joost en ik weer terug van weg geweest, ditmaal met een kleine korjaal om ons bereik wat groter te maken. Na de eerste dagen te hebben samengewerkt met de cineast Peter Creutzberg, die als eerste in dit gebied natuurfilms opnam, was nu speciaal het rotsachtige zuidwesten van de savanne ons doel, dat sinds de WOTRO-expeditie bekend stond als de "Monument-valley", aantrekkelijk voor sprookjesachtige dwaaltochten tussen de huizenhoge grillig-getande rotsblokken.

De "Grot". Foto Bubberman

De regentijd was komende en vooruitlopend daarop parkeerden wij onze boot op een veilige hoogte boven de kreek, want na zware regens in de open savanne was een soort "tsunami" wel te verwachten.

Het was tijdens een zoektocht naar een geschikte kampplaats in het stenige landschap dat de lucht inktzwart betrok en een wolkbreuk voorspelde. In de driftige aandacht voor een mogelijke schuilplaats om droog te blijven, zagen we hoog op een helling een rotspartij waaronder-door het daglicht te zien was.

Mooi, daar konden we misschien kamperen.

Met ons hebben en houden de helling op hijgend, vonden we een concave spelonk die ons voor de op dat moment losbarstende wolkbreuk afdoende beschermde. We zaten mooi droog achter een klaterend en spattend watergordijn dat aan de buitenkant van de rots hing. Ook donder en bliksem deden hun best en ik herinner me nog bij de trillingen van het gesteente de volle betekenis te beseffen van het beschermende begrip “Moeder Aarde”.

In mijn dagboek schreef ik op 16 Maart 1972: De grot was diep genoeg dat het binnen droog bleef, het stenen dak was hol zodat het regenwater niet naar binnen droop. De bodem was zandig, stofdroog en gemengd met stenen, potscherven, botjes en houtskool. De ingang werd gemarkeerd door twee opstaande stenen, waar het granieten dak op rustte en voor de ingang was een groot stenen platform, waar je bij wijze van bordes heerlijk buiten kon zitten. De grot lag zo hoog langs de helling dat je een prachtig vergezicht had naar de horizon.

We hebben 4 dagen op deze plaats gewoond.

In de grot vonden we een gave aardewerken pot met gestreepte versieringen op de rand en daaraan herkenbaar als werk van de verdwenen stam der Taruma's. Het is bekend dat deze mensen op de vlucht voor de langs de Amazonerivier oprukkende Portugezen in het begin van de 18-de eeuw opdoken in het zuidelijke grensgebied van de Guyana's. De vermelding van een dorp van deze “vreemde” stam aan de bovenloop van de Corantijn door een avontuurlijke goudzoeker uit Paramaribo in 1720 bevestigt dat.

Uitgaande van een bestaande conclusie dat vanwege de taal deze groep niet gelijk gesteld mag worden aan de “gevreesde” Saluma's, die met de Trio's rond 1900 het zuidelijk grensgebied bewoonden en naar men zegt onveilig maakten, moet dit karakteristieke aardewerk van de Taruma's terplaatse dus als “relatief oud” worden beschouwd. Immers, van deze stam, die nog in 1837 door de Duitse ontdekkingsreiziger Robert Schomburgk in het zuiden van Guyana was aangetroffen, restten bij het bezoek van zijn latere Britse collega Nicholas Guppy aan dat gebied in 1952 nog maar 3 individuen. De rond de eeuwwisseling in deze streken beruchte influenza-epidemie had haar werk gedaan.

We namen de pot mee voor het Surinaams museum, lieten terplaatse een bericht achter en zagen kans om het tere voorwerp gaaf in Paramaribo te krijgen, waarna het een plaats kreeg in een speciale vitrine in de “Indiaanse zaal”. Het was een van de weinige onbeschadigde originele aarden potten uit het archeologische verleden van Suriname.

Het gaat ons daarom zeer aan het hart thans te moeten vaststellen dat dit zeldzame object bij de afgedwongen verhuizing van het museum in 1982 is gestolen of vernietigd, in elk geval verloren gegaan, een betreurenswaardige “behandeling” van zeldzaam erfgoed.

Het lokale wild

Naast ontmoetingen met jaguars, herten, zwijnen, savannahonden, schildpadden, slangen en venijnige insecten hebben sommige ontmoetingen toch een gedenkwaardige indruk achtergelaten, zoals:

-- De Trangabaka's of Kaburi's.

Deze speldenknopgrote vliegjes belagen in wolken tegelijk een onschuldige mens, de hele dag door van zonsopkomst tot zonsondergang, waarna zij hun taak overdragen aan de nachtelijke muskieten. Ze kunnen gemeen steken zodat het jeuken je vergaat. Ogen, oren, neus en mond zijn dankbare doelen. Een verdedigingsmiddel is er niet, of het moet zijn dat je met je hoofd onder de zeepsop tot aan je kin in het water van de kreek gaat zitten. Een “boodschap doen” in het vrije veld is zeker geen pretje. Alleen als het waait, zoals rond de heuvel- en bergtoppen, hebben die krenge niks te vertellen. Een mens kan dan extra van het uitzicht genieten.

-- Buffels of Surinaamse Tapirs.

Familie van de olifant zijnde, hebben deze dieren ook nogal zware poten maar een hele korte slurf. Op een dag lopend langs een kreek zagen we er een, sloom van de hitte, in een bosje verdwijnen. Joost had een filmapparaat en stelde voor hem op de film te zetten. Ik zou dan aan een kant het bosje betreden en onze buffel, die zich niet meer had laten zien, opjutten om hem aan de andere kant het bosje uit te sturen, recht in het vizier van de cineast. Zo gezegd, zo gedaan. Ik kwam het bosje binnen en daar lag meneer, moe en uitgeteld. Ik zei dat hij moest optreden voor de film, maar hij keek me aan of ik gek was en gaf geen asem. Ik zag me gedwongen om hem toen even op de billen te tikken, vort joh, het publiek wacht. Dat hielp, hij kwam moeizaam “in de benen” en sukkelde het bosje uit en bleek een zeer welwillende filmacteur op de *set* te zijn. Ja, want hij zag af van zijn natuurlijke verdediging door zich in een flits om te draaien en met zijn volle gewicht over je heen te lopen, zoals ik dat later van Joost te horen kreeg.

-- Een miereneter of Tamanua.

Bij een wandeling over de savanne zagen we er een met zijn pluimstaart boven het gras druk in de weer met zijn aanval op een termietenest. De wind was naar ons toe zodat wij besloten het dier zo dicht mogelijk te benaderen om hem te zien “tafelen”. Tenslotte stonden we op 3 m. van hem af naar zijn tafelmanieren te kijken en volgden brutaal het verorberen van zijn maaltijd. Met zijn lange kromme nagels sloopte hij het aarden termietenkasteel waarvan de opgeschrikte bewoners vervolgens via de roltrap van zijn tong soepel werden opgenomen in de ruimte van zijn open “klep” als toeristen in de romp van een cruiseschip.

Het dier draaide driftig om het nest heen en zag ons toen staan. Zijn lange haren gingen onmiddellijk overeind staan hetgeen hem groter maakte en sissend sprong hij op ons af. Dat wachtten wij uiteraard niet af en herhaalden dat toen hij opnieuw sissend en onbeholpen op zijn kromme nagels een uitval deed. Dit tafereel herhaalde zich enkele malen totdat de afstand tussen hem en ons geleidelijk aan groter werd.

Toen die afstand tot enkele 10-tallen meters was aangegroeid, draaide het dier zich resoluut om en verdween uit het zicht waarbij zijn wuivende pluimstaart boven het gras nog lang te volgen was. We hadden duidelijk zijn kritische afstand, waarbij elk wild dier moet kiezen tussen vlucht of aanval, overschreden.

Foto Norde

Ook toen wist Joost mij uit ervaring te vertellen dat een Tamanua in nood zich snel kan oprichten om een mens te verrassen met een “bloederige omhelzing”.

Regentijd

Zoals verwacht deed eind Maart de regentijd zijn intrede en veranderden de kleine stroompjes in woeste watermassa's. Vooral de droge smalle vaak metersdiepe erosiegeulen in de heuvel- en bergellingen, veranderden in gevaarlijk kolkende kanalen.

Volgens mijn dagboek begon het weekeinde van Zaterdag 25 Maart 1972 aldus: *Die avond regende het weer zwaar met harde onweersbuien en we dachten maar aan het water, want in een oogwenk staat alles onder en we hadden al een heuveltje uitgezocht waar we eventueel heen konden vluchten.*

De volgende dag vroeg weggegaan. Het water stond al onder de hangmat en het werd de hoogste tijd. Het water stond nu dus 2 meter hoger dan toen we kwamen. Weer teruggevracht in de regen, waarbij de savanne er ineens onherbergzaam en luguber uitzag. Het groen wordt hard-giftig groen en de stenen worden blauw-paars van kleur. Volgens Joost ziet alles er dan uit als een mislukte kleurenfoto. Met die grijze luchten en regenvlagen verandert het gebied in een vijandige omgeving, waarin je maar met moeite vooruit komt.

We vonden de boot nog net boven het hoge water in goede orde terug, sleepten hem het water in, laadden hem in en dreven op de inmiddels tot een bruisende kolkende stroom aangezwollen kreek in pijlsnelle vaart de savanne uit op weg naar de bosrand. Brachten de boot voorzichtig over de grote waterval, na eerst alles eruit te hebben gehaald. Die waterval was ook aangezwollen tot een woest kolkende watermassa. Beneden de val alles er weer in en voortgespoed over de gewoon schuin naar beneden hellende rivier. De bomen en struiken langs de kant schoten voorbij en je moest goed uitkijken om niet achter overhangende takken de boot uit te worden gewipt. Vooral het passeren van de buitenbochten, waar het water gewoon schuin tegenaan stond, vergde de nodige stuurmanskunst. Hielden nu en dan wel ons hart vast voor de stenen.

Een heel speciale ervaring, deze afvaart, want we hadden in één uur dezelfde afstand afgelegd waar we enkele dagen tevoren een hele dag over hadden gedaan.

In ieder geval had onze dierbare Taruma-pot, goed verpakt in gras en kledingstukken, toen nog deze aanval op zijn bestaan veilig getrotseerd.

Driemaal is scheepsrecht

In 1976 kwam het moment waarop Joost en ik met instemming van onze eega's voor de derde maal "prehistorisch gingen", thans in gezelschap van onze oudste zonen. Laat mij herhalen wat wij ooit op verzoek van derden in de krant schreven: *Je kunt bijna niet meer los komen van de archaische sfeer en de zuivere eenzaamheid die het kenmerk vormen van dit fascinerende deel van Suriname. En dat wilden wij graag trachten duidelijk te maken aan twee jongens, die tenslotte deel uitmaken van een toekomstige generatie, een generatie wier ogen wijzelf dienen te openen. Centraal staat daarbij het zien van de vele verschillende aspecten van het binnenland, die tezamen een boeiend geheel vormen: ongerepte schoonheid, verwachting, vermoeienis, kennis, risico's, eigen inspanning, vrijheid, saamhorigheid, verantwoordelijkheid en voldoening bij bereikte resultaten ! Trouwens ook voor ons ouderen is het goed om je leven en streven teruggebracht te zien tot een simpel fysiek handhaven van je bestaan in de trant van de vraag "Hoe kom ik morgen op de plaats waar ik wezen wil ?".*

De jongens waren in hun eerste tienerjaren en ik weet nog goed hoe wij onszelf dwongen om hen op te dragen aanvullende voeding op te halen in het basiskamp, dat ergens op 15 km. afstand in de savanne lag. Met kapmes en kompas moesten ze dat kunnen. En, ze konden het ! Het was ook in dat jaar dat we hen onze woongrot in de "Monument-valley" konden tonen, ons "buitenhuis".

Het briefje in een plastic zakje met het bericht over de meename van de Taruma-pot naar Paramaribo lag er na 4 jaar nog net zo bij als we het hadden achtergelaten op een uitstulping aan de rotswand met een leeg blik erop. Ja, alles leek onaangeraakt, maar...het plastic zakje was aan een kant haast onzichtbaar open gesneden en angstaanjagend precies teruggelegd. Het kan haast niet anders dan dat iemand uit een oude respectvolle wereld zich geplaatst zag voor de nieuwsgierigheid van vandaag. Een moderne indiaan ?

Toegift

Mijn laatste herinneringen aan dit bijna paradijselijke gebied gaan terug naar de jaren 1977 en 1978, toen nieuwe uitvoerige opmetingen van Suriname's zuidgrens aan de orde waren, waarvoor een helikopter ter beschikking stond.

In 1978 vond een laatste inspectie plaats aan de zuidgrens onder leiding van het hoofd van het Centraal Bureau Luchtkartering, J. B. Ch. Wekker, waarbij ook onze inbreng gewenst was.

Voor het eerst reisden Joost en ik per vliegtuig en helikopter in één dag heen en weer van Paramaribo naar de Sipaliwini-savanne.

Naast voldoening om anderen ons legendarische “rotskasteel” te kunnen tonen, weet ik nog goed dat wij die dag glashelder beseften dat echte voldoening pas waarde heeft wanneer een mens op zijn tochten “bloed en tranen” heeft gezweet.

Een gerieflijke vliegtocht óver de Natuur háált het gewoon niet bij een avontuurlijke voettocht dóór de Natuur.

F. C. Bubberman, Maart 2013

Echte voldoening... De auteur op de top van de Kantani

Foto Schulz